THE DYNAMICS OF IDENTITY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

Ancuța Negrea, Assist. Prof., PhD, "Valahia" University of Târgoviște

Abstract: Today, the identity problem has become vital not just for individuals, but also for societies, nations, states and cultures. According to some researchers, this identity issue is an internal reaction of defense of the societies against the uniformization proposed by globalization. On the other hand, it is considered that the identities' revitalization needs to be interpreted from an ampler perspective, that of the rehabilitation process of the spiritual culture and of the rebirth of the religious feeling, in answer to the disintegration of the community tissue and to the threats the cultural area is facing – a major landmark of continuity and conservation of the spiritual and cultural, ethnic or national identity.

Keywords: Identity, European linguistic heritage, European multilingual diversity, Regional or minority languages, Macedo-Romanian dialect, preservation of minority languages.

1. CONCEPTUL DE IDENTITATE. Conceptul de *identitate* a căpătat noi semnificaţii odată cu amplificarea raporturilor Uniunii Europene cu statele componente. În acelaşi fel se conturează şi identitatea românilor, element fundamental în cercetarea europenizării societăţii româneşti, a proceselor de integrare a României în structurile UE. Aderarea la UE presupune regândirea multor aspecte ale naţionalului, iar identitatea naţională este una esenţială (C. Schifirneţ, 2009, p. 461–480)1. Identitatea este un concept analitic, ambiguu, cu multe sensuri contradictorii. Acelaşi individ / actor colectiv poate să aibă mai multe identităţi. Toate identităţile sunt construite.2. Este un proces neîntrerupt de modelare şi remodelare continuă a identităţii, ca răspuns la forţele sociale pluraliste, la curentele culturale şi contextele personale. Identitatea are sensuri multiple, fiindcă în lumea de astăzi noi operăm într-o pluralitate de lumi sau realităţi diferite (Peter Dahlgren, apud Schifirneţ, 2009)3.

2. IDENTITATEA NAŢIONALĂ. *Identitatea naţională* e un fapt de la sine înţeles, care lucrează în noi clipă de clipă. Naţiunile sunt o realitate foarte puternică încă şi diversitatea lor este ″sarea pământului″. (Pleşu, 2005, p170)4. Trebuie evitată o înţelegere deficitară a ″globalizării″, o anumită demagogie comunitară care încearcă să anticipeze o umanitate vagă, incoloră, stereotipă. Aşadar, ″problema nu este a abandona sau a eluda tema naţiunilor, ci a o pune la locul ei, fără emfaza secolului al XIX-lea, fără idolatrie, fără obsesia confruntării duşmănoase şi a supremaţiei exclusiviste. Asumarea identităţii naţionale trebuie, cu alte cuvinte, să ia chipul unei ofensive a *creativităţii* şi nu pe acela al unei triviale competiţii tribale. Nu-ţi vei onora cum se cuvine identitatea naţională dacă nu vei lucra în numele unei valori situate deasupra «localului», a idiomaticului, a etnicităţii primare″ (Pleşu, 2005, p170)5. Identitatea naţională este nu doar o construcţie sociologică sau teoretică, ci un concept, care exprimă conduite, atitudini şi mentalităţi întâlnite la grupuri mari. Este o realitate multidimensională, alcătuită din limbă, sentimente şi o simbolistică specifică. Una din cele mai puternice identităţi, atât la nivel individual cât şi la nivel de grup sau comunitate, rămâne identitatea naţională. Datele prin care se identifică membrii unei comunităţi naţionale cu naţiunea definesc un ansamblu de similarităţi de interese, credinţe sau norme de viaţă, împărtăşite de toate persoanele care aparţin acelui grup. Făcând parte dintr-un *popor*, în mod firesc ne identificăm într-o anumită măsură cu el, având faţă de cel de un *neam* cu noi responsabilitatea pe care o avem către un frate. *Neamul* a fost voia lui

BDD-V57 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:05:40 UTC)

Dumnezeu. Când prea puţine ne mai leagă, unul dintre ultimele *liante reale ale neamurilor* este *naţiunea*.(*Basarabia literară*, 2012)6.

2.1.NAŢIONALISM. Problematica identităţii personale şi colective este fundamentală în orice încercare de înţelegere a dinamicii naţionalismului. *Naţionalismul*, ca ideologie şi mişcare, trebuie să fie asociat cu identitatea naţională. O serie de studii (având ca punct de pornire teoria grupurilor) concep calitatea de membru al unei naţiuni prin sentimentul apartenenţei şi nu prin identitate. Recunoaşterea de către alţii a apartenenţei la un grup este o condiţie pentru delimitarea graniţelor dintre intern şi extern, noi şi ei, graniţe care definesc spaţiul de afirmare a sentimentului naţionalist. ,,*Cine suntem*?" Este întrebarea care se pune în contextul impactului cu globalizarea (vezi cazul Olandei9, Poloniei, Greciei, Israelului; o întrebare similară, ,,*cine suntem*?", a pus-o Samuel Huntington, într-o lucrare privind identitatea naţională a americanilor)(Schifirneţ 2009)7. Se pune problema redefinirii identităţilor printr-un proces complex de renegociere a locului culturilor naţionale în cadrul identităţii globale. 8.

3. IDENTITATEA EUROPEANĂ. ″Diversitatea spirituală şi culturală a Europei este marea sa bogăţie care trebuie păstrată…″ (Preafericitul Patriarh Daniel, 30.05.2013, Bruxelles)9. Identitatea naţională şi identitatea europeană nu sunt în raport de adversitate. Identitatea europeană nu înlocuieşte identitatea naţională. Socializarea în cadrul identităţii europene are loc nu prin procese transnaţionale sau prin expunerea la instituţiile europene, ci la nivelurile naţionale, prin care europenitatea este gradual încrustată în identităţile naţionale10. Sentimentul naţional este foarte puternic în toate ţările europene, cu deosebire în statele fondatoare ale UE – Franţa şi Germania. De aceea este respinsă orice încercare de a diminua capacitatea statului naţional de a acţiona autonom. Esenţială rămâne armonizarea noii construcţii europene cu interesele şi aspiraţiile concrete ale fiecărei naţiuni. Şi românii se văd pe ei înşişi mai degrabă ca membri ai statului naţional, decât drept cetăţeni europeni (este concluzia unei analize asupra identităţii în oraşul Sibiu, în anul 2007, când urbea ardeleană a fost capitala europeană a culturii, confirmându-se teza că românii se identifică înainte de toate ca români. Doar 4% dintre repondenţi au afirmat că au o identitate europeană, faţă de 33,6%, care se identifică cu nivelul naţional, 27,7% cu nivelul regional, 24,1% cu nivelul identităţilor locale). Românii nu pot încă percepe o identitate europeană, stabilită ca urmare a integrării în UE, care ar limita suveranitatea statului naţional11. În studiul identităţii europene trebuie să se ţină seama de modul în care indivizii îşi reprezintă noua comunitate, cea europeană, la care ei se raportează şi îşi exprimă ataşamentul. Dar receptarea valorilor europene la nivel individual ţine, indiscutabil, de funcţionalitatea spaţiului public european, care să susţină o dezbatere permanentă şi vie asupra noii identităţi12. Identitatea europeană nu se poate constitui spontan, sau ca urmare a unei voinţe instituţionale sau de grup. Ea este, ca orice alt tip de identitate, un proces desfăşurat, într-un timp mai mult sau puţin îndelungat, de către colectivităţi umane şi sociale concrete.

4. PERSPECTIVA LINGVISTICĂ A DINAMICII IDENTITARE. Limba naturală reprezintă o condiţie *sine qua non* a oricărei relaţii cu sinele, cu semenii, cu lumea; este marcă fundamentală a fiinţei umane, "casă a fiinţei" (Heidegger, *Scrisoare despre umanism*). Asumând sarcina de a apăra drepturile lingvistice, drepturile minorităţilor naţionale şi altele, Uniunea Europeană pretinde ţărilor pe care le grupează să se preocupe, între altele, de salvgardarea identităţii, limbii şi culturii tradiţionale a grupurilor minoritare.

4.1. PATRIMONIUL LINGVISTIC AL ROMÂNIEI. România este una din ţările europene cu un patrimoniu lingvistic foarte bogat. Din acest patrimoniu face parte, în primul rând, limba română, cu o istorie dintre cele mai interesante în ansamblul lingvistic european. Limba română este continuatoarea limbii latine vorbite în Dacia de coloniştii romani, care au intrat în contact cu populaţia autohtonă. Latina – limba oficială a Imperiului Roman şi, în acelaşi timp, una din marile limbi de cultură ale antichităţii – s-a impus în faţa limbii

BDD-V57 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:05:40 UTC)

autohtone, traco-daca, părăsită de vorbitori, care şi-au însuţit limba latină. În limba română s-au păstrat unele elemente din substratul traco-dac, îndeosebi în vocabular, îmbogăţind structura ei latină şi romanică prin elemente inedite, preluate de la populaţia locală. De-a lungul existenţei sale limba română a intrat în contact cu diverse alte limbi, vorbite de popoare care au străbătut teritoriul României, unele stabilindu-se aici. Prin aceasta, patrimonil lingvistic al României

s-a îmbogăţit. În prezent, 20 de limbi minoritare vorbite în ţara noastră sunt protejate prin lege. Specialiştii au analizat aspectele actuale definitorii pentru multilingvism şi limbile minoritare din România (Saramandu-Nevaci, 2009, p.8)13. Studiile acestora se întemeiază pe date cuprinse în lucrări de specialitate, în documente oficiale, sau obţinute de la utilizatori ai limbilor minoritare vorbite în prezent în România. Multilingvismul este corelat, în aceste studii, cu existenţa minorităţilor naţionale şi a limbilor vorbite de aceste minorităţi14. Problematica privind minorităţile naţionale din Europa a făcut obiectul unor lungi dezbateri în perioada postbelică, încheiate cu adoptarea de către Consiliul Europei a *Convenţiei-cadru pentru protecţia minorităţilor naţionale* (la 10 noiembrie 1994), *Convenţie* ratificată de România la 11 mai 1995. La 5 noiembrie 1992, Consiliul Europei a adoptat la Strasbourg *Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare*, semnată de România la 17 iulie 1995 şi ratificată prin Legea nr. 282 din 24 octombrie 2007. Aceste două documente oficiale stau la baza politicii României privind minorităţile naţionale şi promovarea limbilor minoritare. Modul de aplicare de către România a *Convenţiei-cadru pentru protecţia minorităţilor naţionale* a făcut obiectul monitorizării de către Comitetul Consultativ, care a prezentat o primă Opinie la 6 aprilie 2001, adoptată de Comitetul de Miniştri la 13 martie 2002, şi o a doua Opinie la 24 noiembrie 2005, adoptată de Comitetul de Miniştri prin Rezoluţia din 23 mai 2007. Aceste *Opinii* cuprind referiri la modalităţile de promovare a limbilor minoritare din România. Rezoluţia Comitetului de Miniştri din 23 mai 2007 sintetizează rezultatele pozitive obţinute de România pentru protecţia minorităţilor naţionale şi, implicit, pentru promovarea limbilor minoritare. România va acţiona, în continuare, pentru punerea în valoare a patrimoniului său lingvistic (Saramandu-Nevaci, 2009, p.8)15.

4.2. PATRIMONIUL LINGVISTIC AL ROMÂNIEI LA NIVEL DIALECTAL. Referiri de ordin istoric au fost necesare pentru a înţelege politica României privind conservarea patrimoniului lingvistic la nivel dialectal. Studiile privesc îndeosebi dialectul aromân – o ramură a românităţii răsăritene care, împreună cu cel dacoromân, cel meglenoromân şi cel istroromân, formează limba română. Aromânii sunt o parte integrantă a poporului român, iar limba lor este româna, caracterizare dată de oamenii de ştiinţă români şi străini, din Evul Mediu şi până astăzi. Acestea sunt date istorice incontestabile, întrucât limba, argumentul de bază, pune în evidenţă acest lucru. Unitatea limbii române vorbite la nordul şi la sudul Dunării este atât de concludentă, încât se poate spune nu numai că aromâna (ca şi meglenoromâna şi istroromâna) şi dacoromâna sunt asemănătoare, ci că sunt chiar identice în trăsăturile lor fundamentale, constituite de-a lungul secolelor (cu unele excepţii în vocabular, cel mai sensibil la schimbări, în contactele cu alte limbi). Adevărată fosilă vie, **aromânii** şi-au păstrat **identitatea romanică** vreme de secole, la adăpostul tradiţionalului lor mod de viaţă pastoral, dar n-au ajuns niciodată să devină o naţiune, nici să creeze o cultură naţională proprie mai presus de nivelul folclorului.16. Dispersaţi, în urma deplasărilor lor ca păstori transhumanţi, cărăuşi sau negustori, în toate regiunile Peninsulei Balcanice şi chiar în ţările Europei Centrale, ei au trăit întotdeauna în simbioză cu toate popoarele balcanice. Pe măsură ce s-au integrat în viaţa economică, politică şi culturală a mediului urban, dominat de alogeni, ei au contribuit din plin la dezvoltarea tuturor naţiunilor balcanice. Păstrându-şi cu tenacitate identitatea romanică, idiomul propriu şi obiceiurile, practicând, până în secolul XX, cea mai strictă endogamie, ei sunt, totodată, aproape toţi, bilingvi, dacă nu poligloţi şi participă activ la două sau mai multe culturi balcanice. Agenţi

BDD-V57 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:05:40 UTC)

dinamici ai proceselor de aculturaţie, aromânii au fost, aşadar, un important **factor creator de identitate balcanică**. Aromânii din România au venit de bună voie în această ţară, mai ales în secolele al XIX-lea şi al XX-lea, tocmai pentru că s-au considerat români, spre a avea o patrie a lor, spre a nu se mai simţi nedreptăţiţi în locurile unde, de fapt, s-au născut şi unde sunt autohtoni. Prin marile personalităţi pe care le-au dat în România ei au îmbogăţit prin operele acestora patrimoniul cultural naţional românesc; absenţa lor din acest patrimoniu ar sărăci cultura românească, pe de o parte, iar pe de alta – aceste contribuţii nu şi-ar găsi locul în alte culturi. Academia Română i-a considerat întotdeauna pe aromâni ca parte integrantă a acestui popor (Comunicatul Academiei Române din 2005 şi Comunicatul Societăţii de Cultură Macedo-Română din 2007)(1bidem, p. 79-80)17, fără deosebire de locul lor de origine. Încă de la constituirea *Societăţii Literare Române* (1866), devenite Societatea Academică Română (1867) fiecare provincie românească a avut – potrivit numărului de locuitori – 4, respectiv 3 sau 2 membri fondatori, între care şi doi aromâni: Ioan D. Caragiani şi Dimitrie Cozacovici. În ţările de la sud de Dunăre, aromânii (ca şi meglenoromânii) reprezintă minorităţi naţionale autohtone, alături de popoarele majoritare, ce au constituit state naţionale, şi alături de alte minorităţi. Ei sunt acolo singurii vorbitori ai unei limbi romanice, printre alte limbi, toate neromanice. Rezolvarea statutului lor politic şi cultural-lingvistic depinde de autorităţile din ţările respective şi de voinţa lor proprie, exprimată individual şi colectiv. În orice caz, aromânii din România nu pot fi minoritari printre români (aşa cum sunt minoritarii reali: maghiarii, ţiganii, sârbii, bulgarii, ucrainenii, slovacii, polonezii şi alţii). Specificul aromânilor din ţara noastră (tradiţii culturale, mod de viaţă, obiceiuri, port, folclor, proză şi poezie dialectală) poate fi şi este exprimat, cultivat şi păstrat fără ca aceşti români să fie consideraţi minoritate naţională, ceea ce nici nu sunt de fapt. Cât priveşte participarea lor la viaţa social-politică a ţării, ei se bucură de aceleaşi drepturi ca şi toţi românii, unii ajungând – după cum se ştie – deputaţi, senatori şi miniştri. În concluzie, toţi aromânii nord- şi sud-dunăreni sunt români (armâni), cu specificul lor dialectal, folcloric şi etnografic, în cadrul generosului popor român, unul din cele mai numeroase şi mai puternice din S-E Europei. Cei care vor, azi, să se constituie într-o minoritate naţională aromână în interiorul României încalcă în mod flagrant datele reale ale istoriei şi, totodată, valorile noastre morale şi spirituale comune.18

5. IDENTITATEA ROMÂNEASCĂ. „Specific naţional” (G. Ibrăileanu), „spiritualitate românească” (Mircea Vulcănescu), „spirit românesc” (Nae Ionescu), „românismul” (C. Rădulescu-Motru), „spaţiu mioritic” (L. Blaga), „fenomenul românesc” (M. Ralea), „ortodoxie” (N. Crainic), „suflet românesc” (C. Noica), „echilibrul românesc” (D. Stăniloae) etc., sunt sintagme şi termeni prin care ganditorii români au definit etnicul autohton. Identitatea românească este concepută ca fiind rezultată din specificul naţional. Analiza unora dintre ipotezele despre identitatea românească ne arată o tendinţă de reducere a identităţii la sufletul românesc 19. Analiza este realizată: în plan religios (unde Ortodoxia este elementul de conservare a culturii şi spiritualităţii noastre; purtătoare a *cuvântului divin* către neamul românesc, Biserica Ortodoxă Română a apărat conştiinţa de sine a românilor), lingvistic (limba este liantul identităţii noastre etnice, poate singura dimensiune a românităţii nepusă la îndoială), cultural (românii au o bogată cultură populară, temei al constituirii naţiunii noastre), economic (România este o ţară eminamente agrară şi pastorală, care se adaptează cu greu la industrialism şi la munca de tip capitalist), psihologic (românul este tolerant, ospitalier, sceptic, zeflemist, fatalist, cu tendinţă spre inactivitate, emite opinii relative, este adaptabil), geopolitic (cultura română ar fi o sinteză între Orient şi Occident, iar teritoriul românilor a fost poarta creştinităţii, dar şi o insulă de latinitate într-un spaţiu dominat de slavi). Definitorie pentru naţiunea română nu este doar tradiţia, ci, în aceeaşi măsură, şi modernitatea, fiindcă, orice s-ar spune, schimbarea modernă, în cadrele naţionale, este intrinsecă poporului român. Identitatea românească îşi are rădăcina în profilul

BDD-V57 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:05:40 UTC)

psihologic al românilor. Gregarismul a fost considerat principala trăsătură a poporului român, stare impusă de împrejurări şi de tradiţii (*gregar* – fr. *grégaire*, lat. *gregarius*: "care trăieşte în grupuri compacte")(Rădulescu-Motru, apud Schifirneţ, 2009)20. Identitatea naţională a fost definită şi prin studiul particularităţilor istorice şi spirituale ale poporului român, prin defectele şi calităţile sale, propunându-se o explicaţie derivată din evoluţia istorică şi din poziţia geopolitică a românilor. Identitatea naţională nu poate fi decât „ecoul a patru veacuri de viaţă istorică pasivă”21 sub influenţa orientalismului, cu deosebire a celui turc: „atmosfera morală a Orientului ne învălui, ne copleşi şi ne izolă de lumea Occidentului, cu care eram deopotrivă de învecinaţi”22, iar efectele sunt asociate „cu tradiţionala noastră nepăsare, cu credinţa în fatalitate, în soartă, în noroc, cu desăvârşita lipsă de încredere în noi înşine”(Dumitru Drăghicescu apud Schifirneţ, 2009)23. O viziune nouă asupra identităţii româneşti sugerează că specificul românesc, deci identitatea, este un proiect (M. Ralea apud Schifirneţ, 2009)24. Românismul, adică ceea ce e particular, unic românesc, nu e definitivat. Încă se caută pe sine” 25. Evoluţia spre modernitate nu ar veni dinspre localismul autohton, ci din europenizare26. O nouă identitate naţională este pe cale de a se constitui, ca urmare a apropierii românilor de spiritul european. Caracterul naţional este moştenit şi, deopotrivă, dobândit, ceea ce oferă identităţii naţionale o stabilitate27. Calităţile, ca şi defectele asociate românilor, sunt determinate de caracterul naţional românesc şi împreună atribuie un sens concret identităţii româneşti. Caracterul naţional cunoaşte, la fel ca identitatea românească, o evoluţie istorică şi culturală. Identitatea românească reprezintă, în realitate, suma calităţilor şi defectelor reale sau imaginare ale românilor. Trăsăturile care alcătuiesc identitatea românească aparţin unei entităţi naţionale ai căror membri au aceeaşi descendenţă, limbă, cultură, religie, precum şi conştiinţa colectivă a apartenenţei la această entitate. Identitatea românească s-a afirmat în evoluţia istorică a românilor. Românii au fost obligaţi să reacţioneze permanent la tendinţele de cucerire sau de distrugere a propriului etnic. Dezvoltarea societăţii româneşti a cunoscut balansul între apărarea fiinţei naţionale şi înscrierea în norme ale evoluţiei specifice fiecărei etape istorice28. Discursul identitar şi prima identificare de sine a colectivităţii autohtone le întâlnim în *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său* Theodosie29. Totuşi, putem vorbi de o identitate românească după constituirea statului naţional unitar din 1859, moment al clădirii identităţii prin toate mijloacele şi de către toate componentele societăţii. Un aspect relevant pentru identitatea românească este dat de imaginea românilor asupra lor înşişi30 şi imaginea altor grupuri naţionale despre români.

Se vorbeşte de o criză identitară. "*Înainte de a ne pune problema dacă astăzi românii trăiesc sau nu o criză identitară, trebuie să ştim ce sens dăm identităţii naţionale, care nu este, după cum am constatat mai sus, doar o construcţie sociologică sau teoretică, ci un concept, care exprimă conduite, atitudini şi mentalităţi întâlnite la grupuri mari de români. Dacă abordăm identitatea naţională cu privire nu doar la tradiţii, obiceiuri şi ritualuri străvechi, nu mai putem vorbi astăzi de o identitate precum cea din secolul XIX sau din secolul precedent. În analizele despre identitatea românească se vorbeşte prea puţin de noua poziţie a ţării, de stat al UE. Astăzi, când vorbim despre identitatea naţională, trebuie să ne referim obligatoriu la contextul în care ea se afirmă, desigur şi la realităţile postcomuniste, dar mai ales la noua calitate a României, cea de ţară membră a Uniunii Europene. Uniunea Europeană presupune în sine o anume omogenitate şi respectul pentru norme comune, de la Atlantic la Prut. Identitatea românească va cunoaşte, în timp, modificări, în contextul în care românilor li s-a deschis un orizont extraordinar, după aderarea ţării la Uniunea Europeană, prin şansa de a putea călători sau de a studia oriunde în spaţiul Uniunii. Orice familie care are un membru al său plecat la muncă în străinătate are o altă imagine despre România şi Europa şi, cu siguranţă, identitatea lor românească suferă influenţa acestei modificări imagologice. Identitatea românească se*

BDD-V57 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:05:40 UTC)

afirmă într-un context nu doar al unei direcţii proeuropene, dar şi al unui euroscepticism, cauzat de dificultăţile cu care se confruntă Uniunea Europeană în a da soluţii la criza financiară, la chestiunea securităţii şi a energiei şi la alte probleme comune tuturor europenilor." (Schifirneţ, 2007)31. Dacă în perioada antebelică vorbim de o identitate naţională rezultată dintr-un specific naţional conferit de o Românie predominant rurală, astăzi există mai multe identităţi, în funcţie de România la care ne raportăm: cea a euronavetiştilor, a societăţii de consum şi România profundă. Ce-i leagă pe cei care fac parte din aceste Românii? Putem vorbi de o individualitate prin care oamenii încearcă să-şi reafirme identităţile lor în contextul schimbărilor structurale din societatea actuală, care, iată, cuprinde nu doar numai categorii sociale sedentare, ci şi un grup al migranţilor permanenţi în alte spaţii, grup de o anvergură necunoscută în istoria noastră. Paradigmele identitare pe care le folosim trebuie adaptate la acest context în care *dialogul cultural* a devenit un fenomen curent şi o formă de legitimare şi afirmare a *identităţilor.* Noile mijloace de comunicare au construit reţele eficace pentru o interacţiune fără precedent între state, societăţi, naţiuni, organizaţii şi indivizi. Şi culturile sunt prinse în această reţea a comunicării generalizate. Trebuie să avem în vedere acest *triunghi de forţe* care acţionează sinergic: globalizarea, revoluţia în sfera tehnologiilor informaţiei şi amplificarea comunicării interculturale. Teoreticienii ne-au avertizat că am intrat într-o "civilizaţie a imaginii" şi într-o "modernitate lichidă" (Bauman, 2002)32, într-o epocă în care distincţia între valori, concepte, domenii şi nivele ale realităţii sunt relativizate în creuzetul "gândirii slabe", specifice lumii postmoderne (Vattimo, 2004)33. Paradigma conjunctivă se înscrie în acest tipar de gândire. Noile raporturi între culturi transformă însăşi *structura internă a identităţilor culturale* şi imaginile prin care ne reprezentăm aceste identităţi. Identitatea colectivă nu mai e concepută drept un dat, un substrat care nu poate fi restructurat din punct de vedere istoric, ci drept o construcţie simbolică, într-o *evoluţie continuă* prin intermediul *actelor de creaţie şi comunicare*. Culturile se văd obligate să îşi *redefinească identitatea* în termenii actualităţii, în condiţiile *dialogului şi confruntării* pe piaţa bunurilor simbolice. În lumea postmodernă, ontologia primară a lucrurilor este înlocuită sau surclasată de ontologia secundă a imaginilor. Construind o piaţă unică a bunurilor şi informaţiilor, globalizarea postmodernă a stimulat nu doar *comunicarea interculturală*, ci şi un curent puternic al *revitalizării diferenţelor culturale*. Prin urmare, o cultură care doreşte să îşi afirme identitatea şi valorile specifice trebuie să folosească mecanismele comunicaţionale şi simbolice ale lumii actuale. *Transculturalismul* se bazează în primul rând pe forţele şi *capacităţile individului de a se vedea, recunoaşte şi înţelege pe sine în alţii*. Principalul său instrument de susţinere şi dezvoltare naturală este *interactivitatea* dintre grupuri, grupuri care de cele mai multe ori aparţin unor culturi diferite. Odată cu libera migraţie a popoarelor, aşa-zisul "şoc cultural" (*culture shock*) poate fi evitat prin *reuşita individului de a se integra în procesul transculturalist*. Astfel, graniţele pot fi împinse uneori până la extreme, nu numai din punct de vedere fizic cât şi, mult mai important, psihologic. *Lumea transculturală* oferă societăţii o *diversitate echilibrată*, iar *omului* îi descoperă *abilitatea de a deţine identităţi multiple* care *îl pot purta cu uşurinţă în diverse spaţii***,** fără ca, de fapt, acesta să-şi schimbe fizic propriul spaţiu. Acceptarea naturală a *transculturalismului*, nelegată de politicile de stat, ci de *amestecul voluntar între culturi*, reprezintă o abordare mai egalitară, şi o *dispariţie a acestor graniţe* promovate de multiculturalism, oferind societăţii oportunitatea *extinderii universului cultural* în condiţiile *regăsirii sinelui în alţii.* Astfel, atât multiculturalismul cât şi (sau poate mai ales ?) transculturalismul ar trebui să conducă la crearea unui individ cosmopolit.

Comunicarea interculturală nu este doar un transfer de idei şi de moduri de gândire la nivelul elitelor ştiinţifice şi artistice, ci are o puternică dimensiune *socială*, practică şi funcţională. Este o *comunicare multi-stratificată* (Demorgon, 2007, p. 65)34.

BDD-V57 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:05:40 UTC)

Comunicarea interculturală se poartă într-un mediu competitiv şi plural, în sânul căruia interacţiunile între culturi produc şi hibridizarea lor inevitabilă. În acest context, culturile se văd obligate să îşi *redefinească identitatea* în termenii actualităţii. Mediu al *comunicării generalizate, culturile* aduc cu ele valori, credinţe, idei, modele, practici simbolice, mituri, percepţii, stereotipuri şi reprezentări specifice, acumulate şi solidificate istoric. Dialogul intercultural, fără a ţine cont de agenţii sociali implicaţi şi de durata sa, angajează imaginile identitare ale participanţilor, şi anume imaginile pe care le au despre ei înşişi şi despre ceilalţi. Angajaţi în diverse situaţii existenţiale de comunicare interculturală, actorii sociali (indivizi, grupuri, organizatii etc.) se manifestă drept purtători de "echipamente" culturale relativ diferite, formate din credinţe, atitudini, interpretări, modele de comportament şi strategii de acţiune. În contextul culturii postmoderne, *identitatea unei culturi naţionale* depinde, într-o manieră decisivă, de imaginea pe care o are în alte spaţii culturale şi, pe un plan mai larg, în spaţiul comunicaţional global (Maffesoli, 2008, p.213)35.

Identitatea nouă, supranaţională, poate fi asimilată conceptului de *identitate interculturală* (Kim, 2007)36. Dezvoltarea economică şi socială în graniţele Uniunii Europene, fenomenele tot mai accentuate de migraţie (fie în cautarea unui loc de muncă, fie pentru studii etc.) favorizează internalizarea (permanentizarea) unui tip de echilibru nou al sistemului *numit identitate culturală supranaţională,* care poate deveni un *nou înveliş al sinelui*. Aşa cum identitatea naţională se suprapune identităţii locale, neexistând decât în situaţii excepţionale conflicte între cele două, putem imagina un echilibru perfect, permanentizat, la nivelul sistemului supranaţional. Sintetizând, credem că problema *identităţii sinelui* în *contextul cultural european* poate fi *reconturată* din punct de vedere teoretic din perspectiva sistemelor, care ar oferi noi piste de înţelegere şi de interpretare a acestui concept cheie în *redefinirea valorilor culturale* la nivelul Uniunii Europene. Astăzi, problema identităţii a devenit vitală nu doar pentru indivizi, ci şi pentru societăţi, naţiuni, state şi culturi. După unii cercetători, această problemă a identităţii e o reacţie internă de apărare a societăţilor împotriva uniformizării propuse de globalizare. Pe de altă parte, se consideră că revitalizarea identităţilor trebuie interpretată într-o perspectivă mai amplă, aceea a procesului de reabilitare a culturii spirituale şi renaşterii sentimentului religios, ca răspuns la destrămarea ţesutului comunitar şi la ameninţările la care e supus spaţiul cultural: ″religia… un reper major de continuitate şi de conservare a identităţii spirituale şi culturale, etnice sau naţionale″.

Purtătoare a *cuvântului divin* către neamul românesc, Biserica Ortodoxă Română a redeşteptat conştiinţa de sine a românilor din provinciile istorice: conştientizându-şi unitatea de limbă şi neam, continuitatea neîntreruptă pe aceste meleaguri, românii şi-au dorit consfinţirea acestei unităţi şi continuităţi între hotarele aceluiaşi stat unitar şi independent. Rolul fundamental al Bisericii Ortodoxe de-a lungul timpului în păstrarea identităţii naţionale a fost recunoscut de *Constituţia României*: (Preafericitul Patriarh Daniel, 30.05.2013, discursul de la Bruxelles, Mediafax**,** 13.06.3013) 37.

NOTE BIBLIOGRAFICE :

1. C. Schifirneţ, 2009, *Identitatea românească în contextul modernităţii tendenţiale*, Revista Română de Sociologie,serie nouă, anul XX, nr. 5–6, p. 461–480, Bucureşti
2. ibidem
3. Peter Dahlgrem apud Schifirneţ, 2009
4. Pleşu, 2006, 170 = Andrei Pleşu, *Despre îngeri*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2006, p. 170.
5. ibidem

BDD-V57 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:05:40 UTC)

6.*Basarabia literară*, 2012 = *"Neamul şi naţiunea, mântuirea neamului"*, în "Basarabia literară", 2012, 30 dec.,
apare sub egida Societăţii Scriitorilor Români din Moldova, basarabialiterara.com.md
7. C. Schifirneţ, 2009
8. ibidem
9. Preafericitul Patriarh Daniel, 30.05.2013, discursul de la Bruxelles = citat preluat din discursul pe care
Preafericitul Părinte Patriarh Daniel l-a ţinut la Bruxelles pe data de 30.05.2013.
10. C. Schifirneţ, 2009
11. ibidem
12. ibidem
13. Nicolae Saramandu, Manuela Nevaci, 2009, *Multilingvism şi limbi minoritare în România*, Qual-Media,
Cluj-Napoca, p. 8.
14. ibidem
15. ibidem
16. N.Ş.Tanaşoca şi Anca Tanaşoca , *UNITATE ROMANICĂ ŞI DIVERSITATE BALCANICĂ*, Comunicare
susţinută în cadrul Institutului de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române, Bucureşti, 1986.
17. Saramandu – Nevaci, 2009, p. 79-80
18. *Comunicatul* Academiei Române din 2005 şi *Comunicatul* Societăţii de Cultură Macedo-Română din 2007
19. Constantin Schifirneţ, *Geneza modernă a ideii naţionale: Psihologie etnică şi identitate românească*,
Bucureşti, EdituraAlbatros, 2001
20. C. Rădulescu-Motru, *Psihologia poporului român, antologie* de Constantin Schifirneţ, Bucureşti, Editura
Albatros, 1999, p. 10.
21. Constantin Aslam, *Palimpsestul identităţii româneşti. Reflecţii asupra fundamentelor culturale ale filosofiei*,
Bucureşti, Editura Crater, 2000, p. 13.
22. Septimiu Chelcea, *Personalitate şi societate în tranziţie. Studii de psihologie socială*, Bucureşti, Societatea
Ştiinţă & Tehnică S.A., 1995
23. D. Drăghicescu, *Din psihologia poporului român* – Introducere,studiu introductiv de Virgil Constantinescu-
Galiceni, ed. îngrijită şi note de Elisabeta Simion, Bucureşti, Editura Albatros, 1995, p. 348.
24. M. Ralea, *Fenomenul românesc*, ediţie de Constantin Schifirneţ, Bucureşti, Editura Albatros,1997, p. 90.
25. Constantin Schifirneţ, *Geneza modernă a ideii naţionale: Psihologie etnică şi identitate românească*,
Bucureşti, EdituraAlbatros, 2001
26. Constantin Schifirneţ, *Spaţiu public naţional, spaţiu public european*, în „Sociologie românească", 2007,
volumul V, nr. 4, p. 39.
27. ibidem

BDD-V57 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:05:40 UTC)

28. Dragoş Dragoman, *National identity and Europeanization in post-communist Romania*. The Meaning of
Citizenship in Sibiu: European, apud C. Schifirneţ, 2009.
Capital of Culture 2007, în „Communist and Post-Communist Studies”,2008, 41, p. 74.
29. C. Schifirneţ, 2009
30. ibidem
31. 32. Bauman, 2001 = Bauman, Zygmunt, *Modernitatea lichida*, Editura Antet, 2001, C. Schifirneţ, 2009
33. Vattimo, 2004 = Vattimo, Gianni (1993), *Sfârşitul modernităţii*, Editura Pontică, Constanţa, apud
C. Schifirneţ, 2009
34. Demorgon, 2007, p. 65 apud C. Schifirneţ, 2009
35. Maffesoli, 2008, p.213 = Maffesoli, Michel, 2008, *Iconologies. Nos idol@tries postmodernes*. Paris, Albin
Michel, apud C. Schifirneţ, 2009.
36. Kim, 2007 = Kim, Min-Sun, Ebesu Hubbard, Amy S. (2007), Intercultural *Communication in the Global*
Village: How to Understand 'The Other', *Journal of Intercultural Communication Research*, 36(3), 223-235,
apud C. Schifirneţ, 2009
37. Preafericitul Patriarh Daniel, 30.05.2013, discursul de la Bruxelles, Mediafax.

BDD-V57 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:05:40 UTC)